

Дієслово. Вид
дієслова, час.
Поділ дієслів за
дієвідмінами

Пригадай

Дієслово - це..

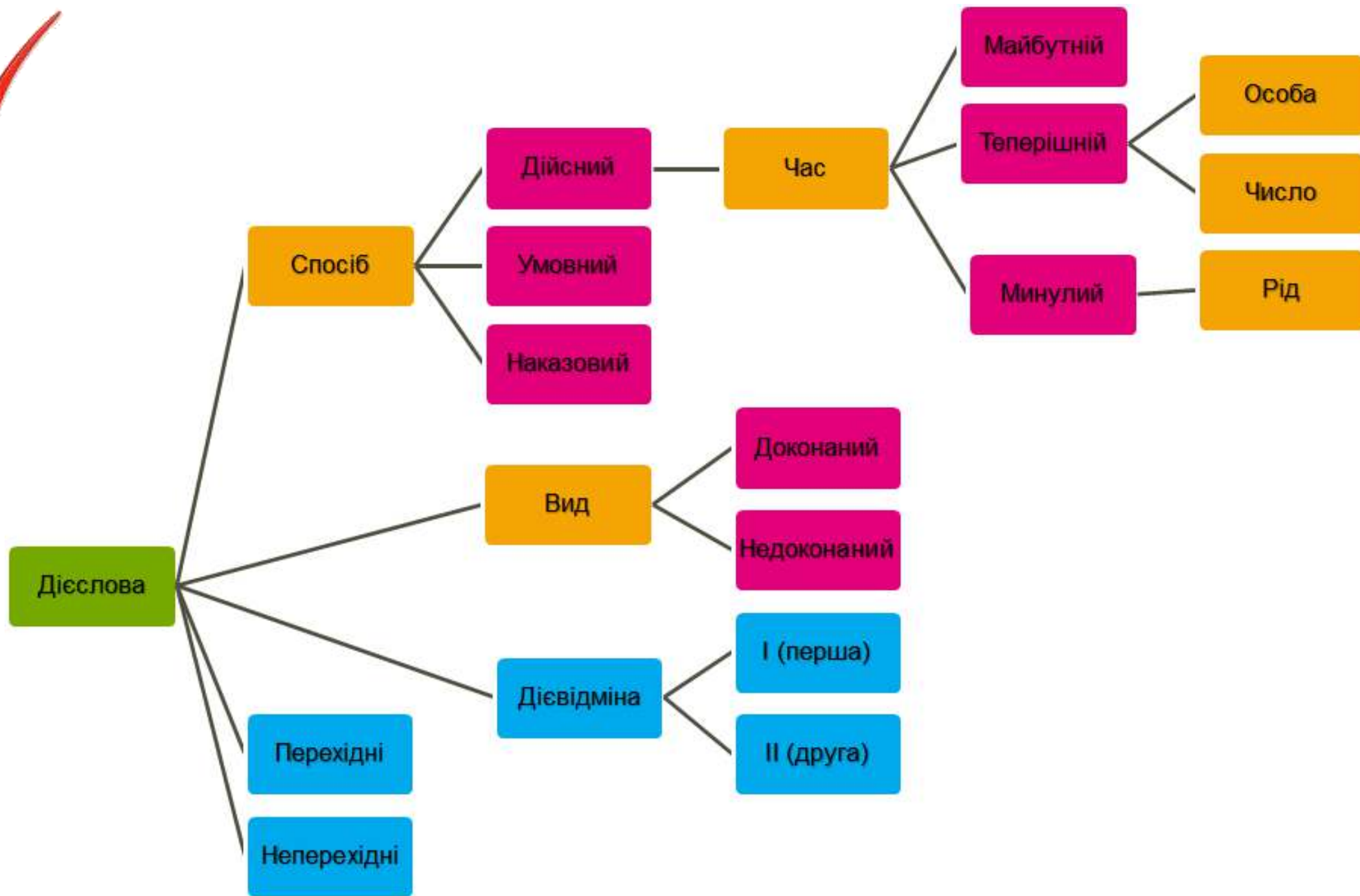
самотійна частина мови,
що означає дію або стан
предмета і відповідає на
питання що робити? що
зробити?

**Морфологічні
ознаки...**

Час, число, особа, рід, вид,
спосіб

Часи дієслів...

Минулий, теперішній та
майбутній

Морфологічні ознаки дієслова:

Вид: доконаний (заробив), недоконаний (заробляв)

Спосіб: дійсний (ходить),

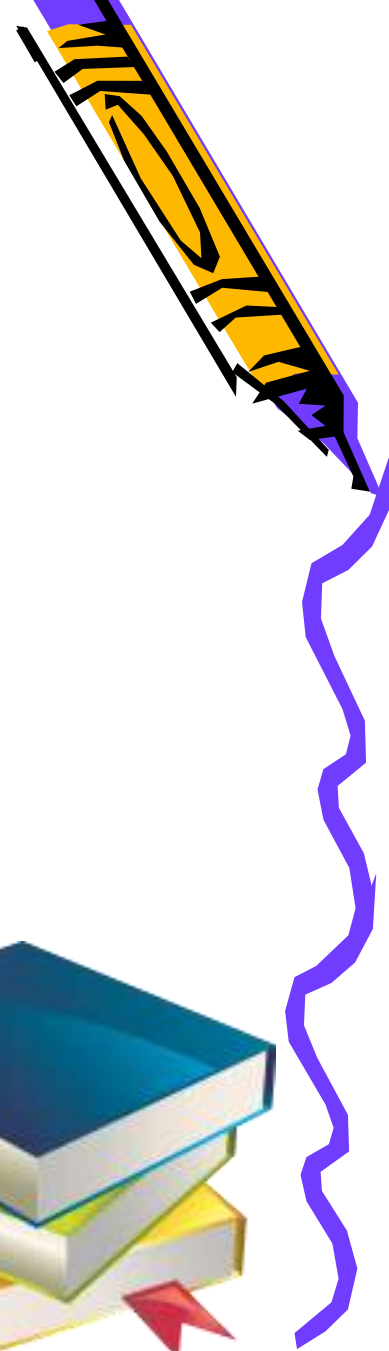
умовний (ходив би), наказовий (ходімо)

Час: теперішній (знаходжу), минулий (знаходив),
майбутній (знайду)

Рід: чоловічий (працював), жіночий (працювала),
середній (працювало)

Число: однина (малював)
множина (малювали)

Особа: перша, друга, третя

ЧАСИ ДІЄСЛІВ

Минулий
час

дії, які
відбулися

Слово-підказка

ВЧОРА

Що робив?
Що зробили?

летів

Теперішній
час

дії, які
відбуваються

Слово-підказка

ЗАРАЗ

Що робить?
Що робимо?

летить

Майбутній
час

дії, які
будуть
відбуватися

Слово-підказка

ЗАВТРА

Що будемо робити?
Що зробить?
Що робитиму?

полетить

CREATED USING
PowToon

МИНУЛИЙ ЧАС

Основа інфінітива + суфікс **-л- (-в-)**

ВОДИТИ — водив, водила, водило, водили

Основа інфінітива - суфікс (чиста основа), може зникати

суфікс **-ну-** нести — ніс, везти — віз, зів'янути — зів'яв

Майбутній час

```
graph TD; A[Майбутній час] --> B[Проста форма]; A --> C[Складна форма]; A --> D[Складена форма];
```

Проста форма

творюється тільки
від дієслів
доконаного виду:

*напишу,
напишеш,
напише,
напишемо,
напишете,
напишуть*

Складна форма

утворюється з інфіні-
тива недоконаного
виду та скороченої
форми дієслова *їняти*
у формі теперішнього
часу — (ї)му, (ї)меш,
(ї)ме, (ї)мемо,
(ї)мете, (ї)муть:
*казатиму, казатимеш,
казатиме, казатиме-
мо, казатимете,
казатимуть*

Складена форма

утворюється поєднан-
ням інфінітива
й особових форм
допоміжного дієслова
бути в простій формі
майбутнього часу:
*буду читати,
будеш читати,
буде читати,
будемо читати,
будете читати,
будуть читати*

ПРАКТИКУМ

Завдання: *списати текст, знайти дієслова, усно поставити до них запитання, визначити час дієслів та їх перехідність чи неперехідність.*

Десь над полем ударив об дзвінку стіну тиші жайвір. Пісня полилася над високими хлібами, що, схиливши важке, налите зерном колосся, завмерли в чеканні. Ледь-ледь ворухать вусиками колоски і наче перешіптуються про те, щоб не зронити на землю жодної зернини. Кожен колосочок чекає на людські дбайливі руки. Ляже він на шкарубку долоню важкими смаглявими зернятками, і побачать хлібороби, що виріс він не пустодзвоном, а виправдав сподівання людські.

ПРАКТИКУМ

Утворіть від дієслів усі можливі часові форми, поясніть особливості їх творення.

радити, просити, мріяти, могли, змогли, скласти,
складати, відбудовувати, допомогти, допомагати,
перевезти, брати, забрати, називати.

ПРАКТИКУМ

Завдання: *прочитати, поставити дієслова, що в дужках, у формі минулого часу.*

Буйно (сходити) пшениця, так, аж серце (молодіти).
(М. Рильський) За гори вже сонце (ховатись), рожевії
хмарки (пливти). (М. Рильський) (Співати) пташки
голосисто у сяйві з небесних вершин. (В. Сосюра)
Вечірнє сонечко гай (золотити), Дніпро і поле
золотом (крити). (Т. Шевченко)

Зміна дієслів за особами й числами називається дієвідмінюванням.

До I дієвідміни належать дієслова, які в 3-й особі
множини мають закінчення **-уть, -ють:**
думають, пишуть.

До II дієвідміни належать дієслова, які в 3-й
особі множини мають закінчення **-ать, -ять:**
кричать, лежать.

У закінченнях дієслів **І дієвідміни**
(крім 1-ї особи однини та 3-ї особи множини) пиши **Е** або **Є**.

Теперішній час

Особа	Однина	Множина
1-ша особа	каж ^у , мал ^{юю}	каж ^{емо} , малю ^{ємо}
2-га особа	каж ^{еш} , малю ^{єш}	каж ^{ете} , малю ^{єте}
3-тя особа	каж ^е , малю ^є	каж ^{уть} , малю ^{ють}

Майбутній час(доконаний вид)

Особа	Однина	Множина
1-ша особа	скаж ^у , намалю ^ю	скаж ^{емо} , намалю ^{ємо}
2-га особа	скаж ^{еш} , намалю ^{єш}	скаж ^{ете} , намалю ^{єте}
3-тя особа	скаж ^е , намалю ^є	скаж ^{уть} , намалю ^{ють}

У закінченнях дієслів **II дієвідміни**
(крім 1-ї особи однини та 3-ї особи множини) пиши **И** або **Ї**.

Теперішній час

Особа	Однина	Множина
1-ша особа	мовч ^у , робл ^ю	мовч ^{имо} , роб ^{имо}
2-га особа	мовч ^{иш} , роб ^{иш}	мовч ^{ите} , роб ^{ите}
3-тя особа	мовч ^{ить} , роб ^{ить}	мовч ^{ать} , робл ^{ять}

Майбутній час(доконаний вид)

Особа	Однина	Множина
1-ша особа	змовч ^у , зробл ^ю	змовч ^{имо} , зроб ^{имо}
2-га особа	змовч ^{иш} , зроб ^{иш}	змовч ^{ите} , зроб ^{ите}
3-тя особа	змовч ^{ить} , зроб ^{ить}	змовч ^{ать} , зробл ^{ять}

Вид дієслова

Прочитаймо подані два речення.

— Як думаєш, чия мама буде більш задоволена і чому?

• *Мишко повідомив по телефону матері, що він спочатку **розв'язував** задачу, **виконував** вправу, потім **підмітав** кімнату.*

• *Дмитрик зателефонував мамі про те, що він спочатку **розв'язав** задачу і **виконав** вправу, потім **підмів** кімнату.*

Вид дієслова

Доконаний

означають дію, завершену в минулому, або ту, що обов'язково відбудеться в майбутньому.

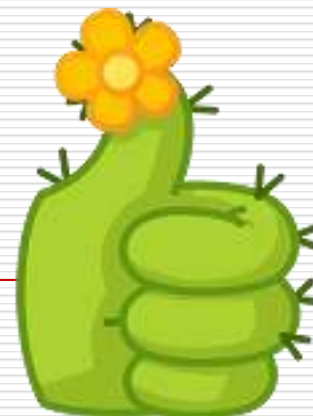
Відповідають на питання що зробити? що зробив? що зроблю? і подібні:

зшити-зшили, зшиють

Недоконаний

означають дію, незавершену, необмежену в часі.

Відповідають на питання що робити? що робив? що роблю? і подібні:
шити- шили, шиють

Дієслова доконаного і недоконаного виду складають видові пари.

Наприклад: робити-зробити.

✓ Деякі дієслова не мають видових пар. Наприклад: **ходити, мислити, ворогувати** (недоконаного виду);
натерпітися, насидітися, схаменутися (доконаного виду).

✓ Окремі видові пари дієслів мають різні основи.

Наприклад: **говорити-сказати, шукати-знайти, ловити-піймати, брати-взяти.**

Запиши дієслова у дві колонки:

а) недоконаного виду; б) доконаного виду.

Гойдати, спорудити, крикнути, усвідомлювати,
вибрати, вітати, знати, ойкнути, тьохкати, здивувати,
перемогти.

*Якщо ти правильно виконав завдання, з других букв
записаних слів складеться закінчення прислів'я:*

«Хвали літо, коли...».

Творення дієслів доконаного виду

Доконаний – означає дію, уже завершену і відповідає на питання:
що зробити? що зробив? що зроблю?

Дієслова доконаного виду утворюються
від дієслів недоконаного виду
за допомогою:

префіксів

з- (с-), за-, на-, по-, ви-, при-, про-

робити – зробити

шила – зашила

зеленіти – позеленіти

ткати – виткати

копали – скопали

лити – налити

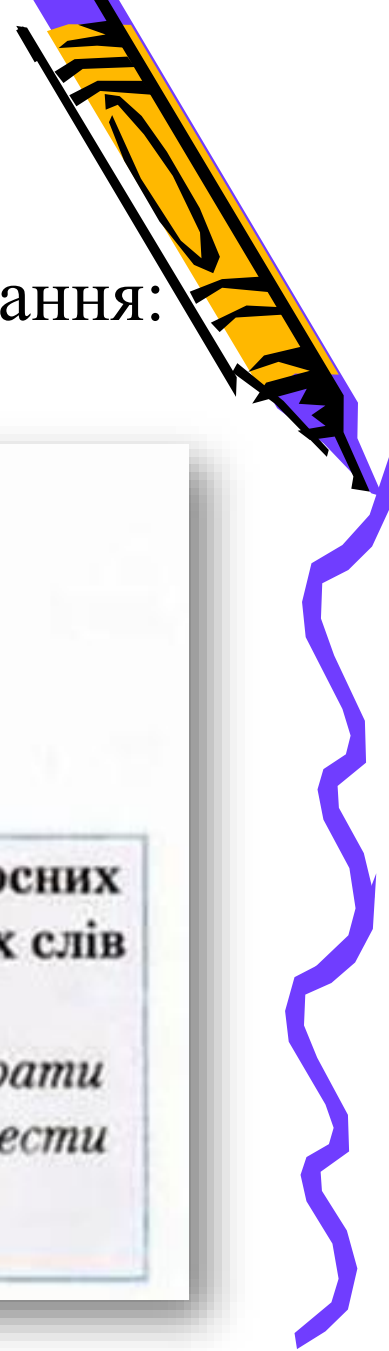
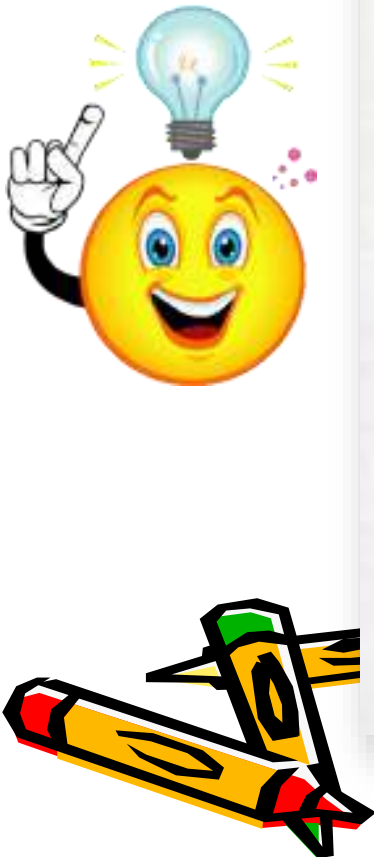
в'яжуть – прив'яжуть

читати – прочитати

чергування голосних
звуків у коренях слів

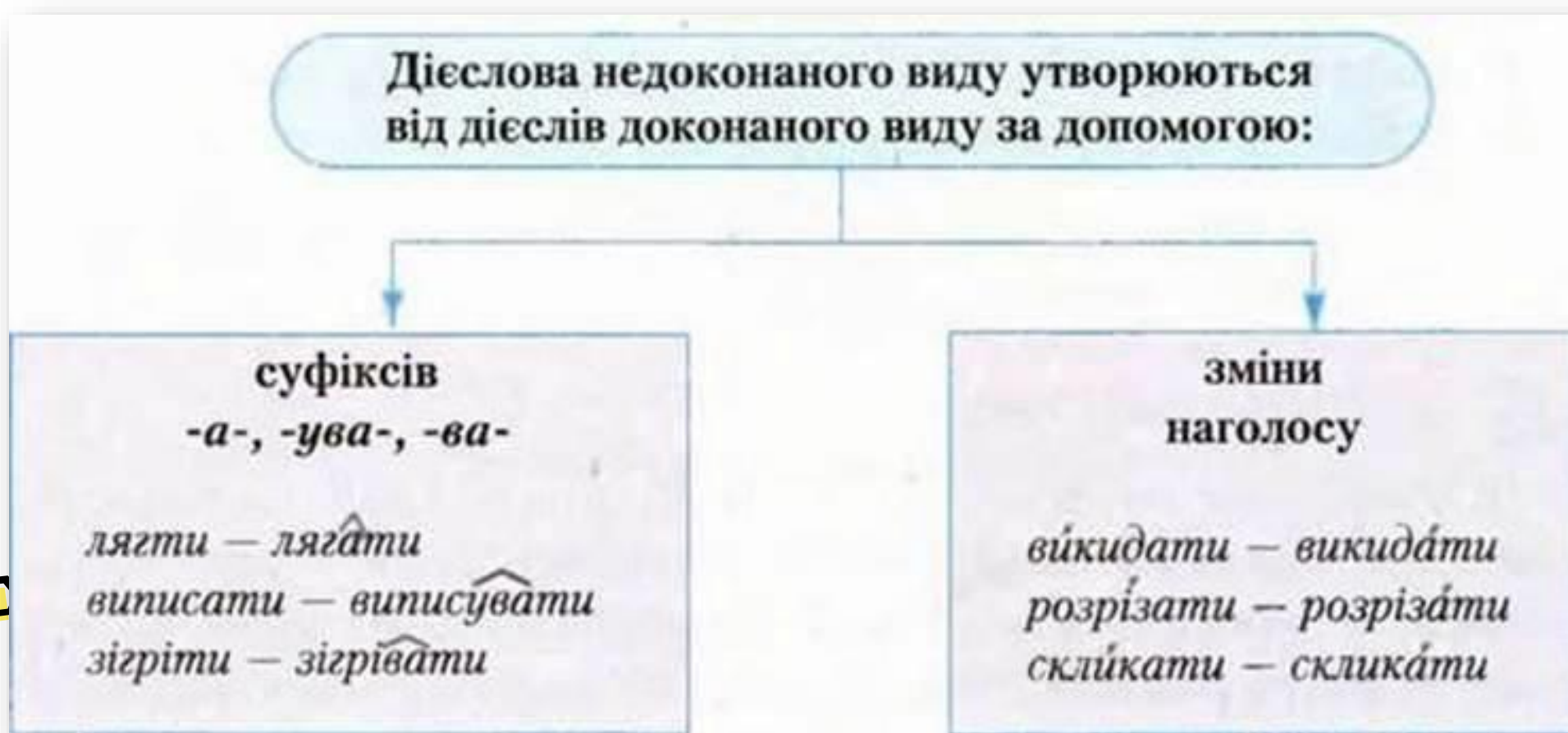
забирати – забрати

замітати – замести

Творення дієслів недоконаного виду

Недоконаний — означає дію, не завершену, не обмежену в часі, та відповідає на питання: *що робити? що робив? що роблю? що робитиму? що буду робити?*

**У деяких дієсловах вид можна визначити
лише в контексті:**

*гарантувати, організувати, телеграфувати,
веліти, ранили, женити, вінчати*

Творча майстерня

Утвори від поданих дієслів недоконаного виду дієслова доконаного виду, використовуючи префікси або суфікси. Запиши видові пари. Виділи префікси й суфікси, якими різняться дієслова кожної пари.

Зразок. Кид[^]ати — ки[^]нути.

*Чесати, пекти, малювати, пиляти, терти, їхати, носити,
розвивати, ступати, прибувати, розписувати, лишати,
звукати.*

ТЕСТИ ЗНО

1. Усі дієслова доконаного виду в рядку

А. начитатись, змолоти, прокинутись, створити

Б. сфотографуватись, навчатися, здолати, засіяти

В. випити, чути, боротися, охороняти

Г. віддати, лежати, станцювати, просити

Д. заклеїти, доїти, продати, скосити

ТЕСТИ ЗНО

2. У якому рядку всі дієслова минулого часу доконаного виду

- а) хвилюються, розклав, слухаєш, несуть, захищаю,
- б) обмережимо, загориться, навіяв, бореться, горить,
- в) завантажив, шукаєш, радієш, зморитися, тягти,
- г) залило, збудував, прочитав, зрозумів, дописали,
- д) любити, закутав, наколоти, відповідати, розкидав.

ТЕСТИ ЗНО

2. У якому рядку всі дієслова недоконаного виду

- А. мовчати, полетіти, горіти, сидіти
- Б. бігти, слугувати, зрозуміти, боротися
- В. з'їсти, підходити, зачекати, охороняти
- Г. давати, стояти, казати, сподіватися
- Д. любити, впіймати, тиснути, просити

